

„STATUS NAUKE O JEZIKU I KNJIŽEVNOSTI U KONTEKSTU
REGULATIVE I PRAKSE U REPUBLICI SRBIJI:
STATUS ISTRAŽIVAČA, USLOVI ZA NAPREDOVANJE,
KATEGORIZACIJA PUBLIKACIJA”

Niš, Filozofski fakultet, 13.4.2019.

Moderator: Prof. dr Mihailo Antović

M. Antović, uvod: Drage kolegice i kolege,

Otvaram okrugli sto sa udobne pozicije (od nedavno) redovnog profesora. Zašto sa udobne pozicije – pa sada mogu lepo da se borim za pojačavanje i pojačavanje kriterijuma za mlade kolege, a da me se to uopšte ne dotiče. Dakle, posle mene pop-top, a za ove mlade me baš briga.

Čini se da se ovih meseci upravo to dešava, makar na Univerzitetu u Nišu – pa smo ovde da razmenimo iskustva sa različitih pozicija: profesori, nastavnici i asistenti, ali i ljudi sa mesta gde se „odlučuje“, ili, ako ne direktno odlučuje, makar *pita*, dakle prorektori, prodekani, članovi odgovarajućih univerzitetskih veća, komisija, Matičnog odbora.

Cilj je, dakle, da razmenimo kako iskustva sa različitih univerziteta, u okviru čuvenog DH polja (a prvo da vidimo i da li smo mi, i koliko smo D ili H, tj. društvene ili humanističke nauke, što takođe nije zanemarljivo), pa da pokušamo da dođemo do potencijalnih rešenja i predloga, koji bi, možda, u vidu nekakvog apela, peticije, ili mišljenja, uticali na donosiocice odluka.

Ne znam odakle ni da počnem sa problemima. Možda da krenem od onog standardnog „nerazumevanja“ između kolega sa prirodnih i društvenih nauka. Npr. moj drug hemičar nedavno mi reče „dobro, ti možeš da daš neku novu interpretaciju Šekspira, ali kod mene se traži sve konkretno“, a kolege sa medicine mi stalno pričaju da je „impakt faktor ispod 2 ništa i nebitan“ (ponekad se tu provuče i mala nelagoda gde poneki od njih pokažu i da malo zavide nama koji smo ipak „društvenjaci-intelektualci“). Onda dalje možemo da se nadovežemo na problem odnosa kvaliteta i kvantiteta, kao i tih nesrećnih eksplicitnih kriterijuma za izbor. Po mom mišljenju, sve se na kraju svede na ljudski faktor – tj. ne postoji toliko loš sistem koji ljudi od integriteta i morala ne mogu da poprave. I obrnuto.

Pa ipak... Problemi su brojni. Npr. bar u Nišu imamo te čuvene probleme sa kvantifikacijom rezultata na osnovu časopisa sa liste *Thomson Reuters*, tj. sada *Clarivate*. Kao neko ko ima možda desetak radova na tim listama, mogao bih poprilično da pričam i na tu temu. I u tim časopisima situacija je često daleko od sjajne, ali ok, prosto da vidimo – koji su to kriterijumi koji bi trebalo da važe za društvene i humanističke nauke, kako se razlikuju od prirodnih i tehničkih, i uopšte kako da se snađemo u ovom galimatijasu koji nas je snašao prethodnih godina.

U Nišu imamo čuvene *bliže (minimalne) kriterijume za izbor*, koji su višestruko stroži nego što to propisuje Zakon. Čini se da se do jednog takvog rešenja došlo pod jakim uticajem „načina razmišljanja“ iz nekih drugih, propulzivnijih naučnih polja,

pa možemo nešto da prozborimo i o tome. Znam da je u Beogradu nedavno bilo dopisivanja na potezu Filološki fakultet–Rektorat–Nacionalni savet za visoko obrazovanje upravo oko bližih kriterijuma, te pitanja „šta je to što u društveno-humanističkim naukama zamenjuje časopise ranga M21-M23“. To su svakako pitanja o kojima treba razgovarati, a opseg problema je sigurno i širi – npr. neophodnost učešća u projektima kako bi se moglo napredovati ka višim zvanjima, gde možemo da popričamo i o tome kako smo to mi ovde na Filozofskom fakultetu u Nišu rešili, započinjanjem tzv. „internih projekata“ na inicijativu aktuelnog dekanata (ovaj okrugli sto i jeste jedna od aktivnosti na tom projektu). Juče mi je kolega Vlada Pavlović pomenuo da se ovi kriterijumi delimično odnose i na akreditaciju, pa to samo širi opseg naših problema.

Sve u svemu, da ne dužim, imamo sat i po, ja bih prosto ovde bio samo moderator i neko ko i bukvalno beleži neke male note, od kojih bismo, možda, mogli da naknadno napravimo jednu malu inicijativu prema nadležnim institucijama. Možda da počnemo od dekanice, da idemo po „nadležnosti“? Ili predsednika Matičnog odbora? Hvala.

Prof. dr Miloš Kovačević, predsednik Matičnog odbora za jezik i književnost: Česta promena državnih sekretara za nauku rezultira nerazumevanjem kod *zamenika* državnih sekretara (nadležnih za odgovarajuće naučne oblasti) šta su uopšte društvene i humanističke nauke (na tom mestu trenutno je Marina Soković, koja opet ne zna ni te bazične stvari). Problem je što tek što naučimo novog zamenika osnovnim stvarima, on ili ona budu smenjeni. Tako je od 2008. do danas.

Ipak, od 2008. promenili smo mnogo stvari. Uspeli smo u tome da u Matičnom odboru odvojimo kategorizacije časopisa za društvene i humanističke nauke. Kriterijumi koje je Matični odbor počeo da određuje i odobrava za humanističke nauke su dobri, ali problem je u tome što oni *nisu* obavezujući za univerzitete (već se pri izboru u viša nastavnička zvanja tretiraju samo kao *preporuke*).

Dalje, taman kad smo regulisali kategorizaciju za humanističke nauke, nastao je problem sa društvenim naukama. Ove nauke imaju časopise na SCI listi, kao i impakt faktore (koji za humanističke nauke nigde ne važe), pa je i tu nastao nesklad u okviru samog naučnog polja. Posle četiri ili pet godina društvene nauke složile su se da *izjednače* kriterijume sa humanističkim. Dakle, sve je sada isto i za društvene i za humanističke discipline (npr. značaj časopisa kategorija M24, M51, monografija M42, itd). Pet godina smo radili i na kraju je tako ispalo. Ovo rešenje koliko nije, toliko i jeste dobro jer dva odbora, na kraju, imaju identične probleme.

Matični odbori sada imaju zakonski izmenjenu ulogu budući da ne *donose* konačne odluke već *predlažu* rešenja. Postoji komisija Ministarstva prosvete i nauke koja broji 17 članova, to su uglavnom predsednici Matičnih odbora, tu je sada i Nada Dragović, sekretar je Viktorija (*moderator nije zabeležio prezime*). Na tom završnom sastanku (a svake godine održavaju se po dva sastanka) donose se konačne liste časopisa i kriterijumi koji važe godinu dana. U sve je uključen i Matematički institut SANU koji radi neku vrstu bibliometrijske analize. Ona je često problematična, desi se, recimo, da časopis počne kao M24, a završi kao M53, i u opravdanim, ali i u neopravdanim slučajevima.

Novi pravilnik treba da bude usvojen ovih dana. On je potpuno odvojio humanističke od svih drugih nauka, ima čl. 9 i čl. 14 gde eksplicitno stoji da za te nauke uopšte nije obavezna Tomsonova lista, naročito iz razloga što ne odražava status nacionalnih filologija. Jedini problem je kako da odredimo ekvivalente za kategorije M21 i M22. Za sada je preneseno da je M24 ekvivalentna kategorijama M21–M23. Najspornija je i bila kategorija M23 jer je ona i najbitnija za humanističke nauke. Šta da uđe na spisak časopisa grupe M23? Za filologiju, dogovoreno je da ekvivalent Tomsonovoj listi bude lista Međunarodnog komiteta slavista (MKS). Ona ima oko 250 časopisa iz celog sveta. No, još jednom, ovo važi samo za validaciju i kvantifikaciju učinka *naučnih istraživanja*, dok univerziteti naš predlog mogu da odbiju prilikom procene ispunjenosti kriterijuma za izbor u zvanja. Jedini problem koji smo imali bio je sa listom ERIH plus: ona se lako dobija pa imamo situacije da se neki naši časopisi koji su se jedva našli u kategoriji M53 istovremeno nalaze i na listi ERIH plus. Zato je stavljena jedna rečenica zaštite – da ukoliko se isti časopisi nalaze na dve liste, onda važi lista Ministarstva. To se odnosi samo na nacionalne časopise, tj. nacionalne teme.

Postoje i strogi uslovi u vezi sa *brojem časopisa*, tj. koliko procentualno časopisa može da bude u kojoj kategoriji. Tu je opet problem mali broj časopisa. Nacionalni savet doneo je odluku koja je sad predmet mnogobrojnih sudskih sporova. Naime, viša kategorija zamenjuje nižu, a same kategorije određuju se po broju bodova. Budući da M10 nužno nosi veći broj bodova nego M20, onda značaj kategorije M20 pada na sudu, tj. članci kategorija M11–M14 dobijaju primat. Odluku o tom primatu doneo je Nacionalni savet za visoko obrazovanje (ne za nauku!), ali univerziteti nju prosto ignorišu.

Sada je i učešće u projektima neophodno za izbor, pa onda nastaje sukob između raznih Matičnih odbora o *tipu* publikacija koje su najbitnije (to su obično knjige za DH polje, a časopisi za tehničke nauke). Na kraju je ispalo da naš Matični odbor ima više zbornika nego svi odbori zajedno. No, još 2008. kod nas je odlučeno da četiri skupa, od kojih je jedan ovaj na kome se nalazimo, *apsolutno* zadržavaju status M14.

Konačno, osnovni problem ostaje i odnos između *naučnog* i *naučno-nastavnog* dela humanistike. Neki univerziteti apsolutno prihvataju sve savete i stavove Matičnog odbora (npr. Univerzitet u Kragujevcu drži ovakav stav i u svom pravilniku). Ogroman problem je da li će univerzitet priznati kategorije koje je odredio matični odbor, na primer u vezi sa kategorijom M14. Da li će *senati* to prihvatiti – to je zapravo jedini problem. I, naravno, ostaje ekvivalencija zvanja na fakultetima i institutima – da li postoji automatizam pri prelazu, te konačno pitanje – šta uraditi sa ovim mladim istraživačima (u Beogradu ih samo na Filološkom fakultetu ima 192!).

Antović: To već zavisi od univerziteta. Imamo ovde predstavnika Senata i nadležnu prodekanicu. Prof. Todorović je u Senatu i Veću za društveno-humanističke nauke, a prof. Đigić je prodekan za nauku.

Dr. Bojan Jović, Institut za književnost i umetnost, Beograd: Naš Institut finansiran je od strane Ministarstva. Juče smo dobili neke konkretne datume. Na-

crt Zakona 25. aprila ide na Nacionalni savet za tehnički i tehnološki razvoj. Radna grupa sastaje se 18. i to što će nastati posle tog sastanka je „Konačna radna verzija nacрта zakona“. Dalje, 8. maja državni sekretar će doći u zajednicu instituta na diskusiju. Kako kaže, neće biti kasno za izmene ni u tom trenutku. Taj zakon je od nacрта pretrpeo dosta bitne izmene. KONUS je postavio liniju ispod koje neće ići. Svakako, iste stvari su problematične: ekvivalencija zvanja (KONUS institira na razlici od *dve* stepenice), te činjenica da istraživači nemaju mentorstva niti da na institutima ima organizovane nastave. Što se istraživača na univerzitetima tiče, dogovor je da nekako budu sačuvani. Tu nije problem njihov status, već finansije – tj. odakle će se plaćati. Nezvanično, Ministarstvo jeste pristalo da se to reši na način koji zahtevaju univerziteti, te se sada tvrdi da finansiranje „univerzitetskih istraživača“ neće uticati na finansiranje instituta. Govori se i o potpunom ukidanju projekata i prelaženju na institucionalno finansiranje. Dakle, instituti više ne dobijaju projekte već će ustanove morati da prave planove za sedam do deset godina koji će se kontrolisati na pet godina. Između ostalog, po tom planu, moraćemo da *dokažemo svoju društvenu korisnost*.

Projekatsko organizovanje biće sačuvano kroz delatnost *Fonda za nauku* (biće sredstava i za one delatnosti koje ne „proizvode rezultate za fioku“; naravno, masa novca ići će na prirodne i tehničke nauke, a za nas ostaju mrvice). Kažu da će projekti ići od polugodišnjih do četvorogodišnjih. Ovo proizvodi konkretne probleme. Najavljuje se i nova *Strategija za razvoj nauke*. Tu mlađe generacije moraju da se uključe. Bitna je svakako *saradnja*, a ne konkurencija između univerziteta i naučnih institucija kako bismo svi zajedno mogli da se izborimo za povoljnije uslove. Ključan problem, dakako, ostaje i smanjenje interesovanja studenata za naše naučne grane. Promena sistema će, čini se, to još i da pogorša.

Prof. Gordana Đigić, prodekan za nauku, Filozofski fakultet, Niš: Problemi nastavnika i istraživača su slični. Tu su nedovoljno jasni kriterijumi, što unosi nesigurnost. Vrlo je neprijatno kada se suočite sa tim da neko ima drugačije tumačenje nečega... Najspornija je kategorija M14, bar kod nas na fakultetu - a i svuda. Za projekte se publikacije priznaju kao M14, a onda se dogodi da se ta ista publikacija *ne prizna* kao M14 prilikom izbora u zvanje. Pored toga imamo različit odnos dva matična odbora (za filologiju i za društvene nauke) – dakle u pitanju je neujednačen odnos prema zaposlenima na istoj instituciji. Primera radi, kao što smo i čuli, Matični odbor za filologiju je *trajno* dao kategoriju M14 za četiri publikacije, a otvoren je da na tom nivou vrednuje i neke druge publikacije (čak ih je dosta bilo), dok Matični odbor za društvene nauke ne vrednuje kao M14 *ni jednu jedinu publikaciju*.

Takođe na univerzitetu postoji neujednačen odnos prema raznim filologijama. Imamo i problem odnosa prema srpskoj i ostalim filologijama, a onda opet izdvajanje anglistike iz drugih „retkih“ stranih filologija. Dalje, šta znači kriterijum da rad treba da bude objavljen „u časopisu objavljenom na jeziku te filologije“? Pojedinačne situacije su isto teške, gotovo svaki pojedinačni izbor rađa nova pitanja.

Zamolila bih krajnje praktično – a čini se da je ovo rešivo – pomenuto je ovde da je dostavljena lista publikacija koje su priznate kao M14. Naš univerzitet, tj. ko-

misija za izbore, kaže da imamo samo *jedan* skup koji je permanentno priznat, ali nemamo preostala tri. Makar da se *za ova četiri skupa* koji su sve vreme M14 pošalje spisak Univerzitetu u Nišu.

Prof. Miloš Kovačević: Samo ta četiri su u stalnom statusu M14. Bio je jedan zbornik u Istočnom Sarajevu, ali je izgubio status. Za ostale zbornike – za svaki zbornik Ministar traži odluku o kategorizaciji. Dakle, ne može nešto da se ofrlje predloži kao M14. A, sve je već poslato, no može se uraditi i opet, neće biti problema.

Prof. Jelisaveta Todorović, član Senata i Veća za društveno-humanističke nauke Univerziteta u Nišu: Ja sam i u Matičnom odboru za pedagogiju, psihologiju, sociologiju i filozofiju, a sada i u komisiji koja proverava ispunjenost uslova za izbor u zvanja na Univerzitetu u Nišu (iz oblasti društveno-humanističkih nauka). Došli smo do kategorije M14 koja je jako upitna i koju na komisiji za izbor ne prihvataju rado ako nema jasnu i nedvosmislenu potvrdu Matičnog odbora. Problem je da se M30 često „provlači“ kao M14. Zato se traži da predloženi zbornik kategorije M14 ima visoku citiranost, međunarodne recenzije, da je jasno u pitanju *tematski* zbornik, a ne samo zbornik radova sa konferencije. Matični odbor za društvene nauke, čiji sam član, stoga traži *preciziranje* uslova za svrstavanje u kategoriju M14, gde se insistira da zbornici sa skupova *ne mogu* da budu u ovoj kategoriji. Mogu se uzeti kao baza, ali da se prošire radovi, napravi njihova oštra selekcija, itd.

Činjenica je, naravno, i da kandidati imaju prava da napreduju, da znaju koji su tačno uslovi za izbor, itd. Za nas u Komisiji je velika pomoć da imamo potvrdu Matičnog odbora koji su to zbornici koji imaju status M14. Tu su ljudi u komisiji sa Pravnog, Ekonomskog, Učiteljskog fakulteta i Fakulteta fizičke kulture. Istovremeno, samo naš Filozofski fakultet ima heterogena naučna polja. Stav komisije na Univerzitetu je da bez odluke Matičnog odbora (pojedinačnih potvrda) neće da se ide dalje sa radovima koji imaju navodni status M14.

Prof. Miloš Kovačević: Matični odbor ima *direktnu ingerenciju* da odluči o statusu zbornika. Postoji član koji kaže da ukoliko sveska ispunjava kategorije tematskog zbornika, priznaju se radovi od 9 i više stranica. Tamo kaže da se „po pravilu“ tako postupa.

Prof. Biljana Mišić Ilić, Filozofski fakultet, Niš:

Broj stranica nije relevantan i zbog veličine fonta. Naš zbornik sa godišnje konferencije na Filozofskom fakultetu je u kategoriji M14. Da ne bi imao 700 stranica, font je 10.5. Naravno da u zbornik ne ulaze svi radovi. Ove godine imali smo 120 učesnika, oko 90 radova bude prezentovano, dobićemo možda 70 radova za konačan zbornik. Prošle godine je od 70-ak u zbornik ušlo 50 plus plenarni. Zbornik ima jasnu koncepciju, postoje tematske celine, itd. Dakle, procedura je rigorozna, kriterijumi se poštuju i zato on može da bude međunarodni zbornik kategorije M14.

Problemi koje imamo su jasni i čini se da se u dobroj meri slažemo oko njih. Sada je stvar da se predloži akcioni plan – kako da izađemo iz tih problema.

(1) Potrebno je rešiti pitanje pravilnika na Univerzitetu. To se tiče i našeg DH odbora, gde verovatno znate kako možete da budete nadglasani, itd. Stvar je u tome da su pravilnici na Univerzitetu u Nišu *stroži od svih ostalih*, a uz to i *nekoherentni*.

(2) Moramo da nabrojimo naše liste koje su relevantne, mi smo sa anglistike probali da napravimo i vidimo šta je relevantno. Predložili smo da je za nas relevantan SCOPUS i ERIH plus, sa ovom zagradom ako se nacionalna kategorija i ERIH plus drastično razlikuju, da onda važi lista Ministarstva. Za nas je dobra ova lista Slavističkog komiteta, koja je upravo napravljena, jer su svi naš časopisi kategorija M24 i M51 tu. Ali šta da rade strane filologije? Kad je anglistika u pitanju, možda da se uključe i *English Language Today*, *Brno Studies*, itd. Dakle, proširiti spisak, jer bi to dobro došlo uopšte za filologiju.

Dr Bojan Jović: Uspeli smo da dođemo do kompromisa jer Ministarstvo prihvata, za posebne matične odbore, da je moguće čak i M24 vrednovati kao M23 i koristiti listu Erih plus. Opet, posledica ovoga – a to u krajnjoj liniji nije dobro – je da je sada na snazi potpuna relativizacija lista. Drugim rečima, ovo u praksi znači da morate sami da se izborite za liste, niko to neće uraditi umesto vas. Svi matični odbori doneli su odluku da časopisi koji nisu na listama, ali jesu nacionalno značajni, dobijaju kategoriju M52 (čak i ako nisu eksplicitno pomenuti u pravilniku). To može da se učini i sa stranim časopisima, ali na zahtev.

Prof. Miloš Kovačević (odgovor Janu Krasnom na pitanje da li će germanistički časopisi moći da se adekvatno vrednuju): Germanistika ne može da ima poseban status jer ima 10 časopisa na listi MKS. To je stav nemačkog komiteta. I sad ne možemo mi iz Srbije određivati šta će Nemci uraditi.

Doc. dr Jan Krasni: Svakako, ali to su *slavistički*, a ne *germanistički* časopisi. Ne radi se o istim zajednicama istraživača, niti o istoj užoj naučnoj oblasti.

Dr. Bojan Jović: Treba poslati zahtev i odbori i ministarstvo će rešavati od slučaja do slučaja.

Prof. Vladimir Jovanović, Filozofski fakultet, Niš:

Neka moja razmišljanja za domen humanističkih nauka bila bi da predložimo dva smera delovanja. (1) Možda treba razmisliti o jačanju kategorije M24. Dobijanje kategorije M24 za nove časopise bilo bi odlično rešenje. Npr. u prethodnom mandatu bio sam urednik časopisa *Facta Universitatis*, serija za jezik i književnost. Ispostavilo se da problemi koji nastanu često nemaju veze sa kvalitetom radova nego pre sa pitanjem da li će se pojaviti dve sveske u predviđenoj dinamici (jednom godišnje) ili ne. Na kraju se status određuje na osnovu takvih formalnih informacija, a ne direktno (ili nužno) kvaliteta članka.

Dr Bojan Jović: Kategorije M24 i čak M23 su relativizovane. Dozvoljeno je da se časopisi sa bilo koje od lista u sistemu za neku konkretnu priliku mogu vrednovati

kao M24 ili čak M23. Dugoročno, to dovodi do inflacije časopisa i spuštanja kriterijuma. Bitno je napomenuti da, ako se matični odbori ne slažu, uvek važi viša kategorija.

Mihailo Antović: Vreme nam je upravo isteklo. Hvala svima najlepše na otvorenosti i volji da još jednom razmotrimo probleme koji nas tište. Nadam se da će na osnovu diskusije nastati inicijativa kojom ćemo se boriti za poboljšanje našeg statusa kod nadležnih institucija odgovornih za nauku i visoko obrazovanje u ovoj državi.